

Ny kirkeordning for Den norske kirke

Høringsinnspill fra medlemmene i Utvalg for kvensk kirkeliv

Utvalg for kvensk kirkeliv består av Kristin Mellem (musiker/leder), Arne Skare (sogneprest), Egil Sundelin (sosiolog/kvensk språkmentor), Elin Seppola Brandvoll (kundeansvarlig).

Bakgrunn: Kvenenes tilstedeværelse i Den norske kirke

Kvensk språk og kultur ble tatt inn i Den norske kirkes visjonsdokument for 2015 – 2017, og er også videreført i kirkas nye visjonsdokument som gjelder fra 2019 - 2021. Visjonsdokumentet er en grunnstein og veiviser for kirkens prioriteringer, og slår fast at «*Kvensk språk og kultur blir ivaretatt i gudstjenestelivet og trosopplæringen*». Det har derfor knyttet seg stor interesse til den videre strukturering av et kvensk nærvær i Den norske kirke.

Nord-Hålogaland har, som landets nordligste bispedømme, et særlig ansvar for å løfte kvensk kultur og trosliv. Nord-Hålogaland bispedømmeråd vedtok å oppnevne et eget utvalg for kvensk kirkeliv i 2015. Utvalget møtes en gang i året, med supplerende telefonmøter. I inneværende periode er Kristin Mellem leder for utvalget. Øvrige medlemmer er Egil Sundelin, Elin Seppola Brandvoll og Arne Skare. Bispekontoret stiller sekretærtjenester ved kulturrådgiver. *Ut over en begrenset møteaktivitet, er det ikke satt av midler til arbeid med kvensk kirkeliv, språk og kultur, verken i bispedømmet eller sentralt i Den norske kirke.*

Dette høringsinnspillet er forfattet av de samme fire personene som utgjør Utvalg for kvensk kirkeliv. Vi ser oss nødt til å sende innspillet som privatpersoner, da Nord-Hålogaland bispedømmeråd sendte inn sitt høringsinnspill uten å informere Utvalg for kvensk kirkeliv om at det var en høring på gang. Utvalgets innspill er dermed ikke forankret i et bispedømmerådsvedtak. Vi konstaterer at verken Nord-Hålogaland bispedømmeråd eller Den norske kirke sentralt har husket, eller sett det som nødvendig, å nevne kvenene i høringsdokument og innspill.

I mai 2016 vedtok Nord-Hålogaland bispedømmeråd å henstille til Kirkerådet om å overta ansvaret for kvensk kirkeliv, med henvisning til at arbeid for en nasjonal minoritet bør forankres på nasjonalt nivå. Utvalg for kvensk kirkeliv har etterspurt framdrift i denne saken, og formidlet ønske om å få drøfte spørsmålet med Nord-Hålogaland bispedømmekontor, med bispedømmerådet - og med representanter fra Kirkerådet. Utvalg for kvensk kirkeliv har fått positive, muntlige tilbakemeldinger, men dette har så vidt vi vet ikke ført til møter eller framdrift i saken.

Utvalg for kvensk kirkeliv er heller ikke representert i bispedømmerådet, slik som bispedømmerådets øvrige underutvalg er. En nasjonal konferanse om kvensk kirkeliv var opprinnelig planlagt i 2018, men ble senere skjøvet til 2019 på grunn av manglende budsjettering. Utvalg for kvensk kirkeliv har etterspurt budsjettering for å kunne gjennomføre konferansen i 2019. Det har så langt ikke kommet signaler om framdrift i saken. Utvalg for kvensk kirkeliv opplever seg å være utenfor den generelle informasjonsstrømmen i DNK. Vi ser det derfor som viktig å etablere et eget, kvensk kirkeråd.

Grunnleggende nasjonale verktøy for trosliv

I Den norske kirke er både den norske og den samiske befolkning ivaretatt gjennom Kirkerådet og Samisk kirkeråd, med tilhørende administrasjoner og kirkelig ansatte. Kvensk kirkeliv har så langt ingen plassering i DNK som utløser midler av betydning, eller som gir tilgang til informasjonsstrømmen i kirka forøvrig.

Enhver kultur har behov for grunnleggende litteratur og kulturelle, historiske og språklige hjelpemidler. Enhver kristen menighet har behov for salmer, bibeltekster og liturgiske ledd for gudstjenestefeiring. I Danmark/Norge fikk vi dansk salmebok på 1500-tallet. Norsk og samisk salmebok kom litt utpå 1800-tallet. Kvenene mangler fortsatt salmebok i 2018, og har heller ikke kvensk bibel. I den grad det finnes liturgiske ledd og liturgisk musikk, er dette utformet etter initiativ fra lokale menigheter. Det finnes ikke liturgi for forbønn, nattverd, dåp eller gravferd. På grunn av mangel på midler eksisterer ingen samordnet plan for utvikling og ferdigstilling av en kvensk liturgi.

I Norsk salmebok fra 2013 er det tatt med 15 kvenske salmer. Utvalg for kvensk kirkeliv har vedtatt at arbeid med ei egen kvensk salmebok skulle være et særlig satsingsområde innenfor kvensk kirkeliv. Boka var tenkt som en kulturell ressurs i møtet mellom unge og eldre kvener, men tiden er knapp. Det er nå svært få gjenlevende språkbrukere med kvensk morsmål. Siden kirka og bispedømmet ikke har satt av midler til kvensk kirkeliv, har det ikke vært mulig å få på plass en egenandel til prosjektsøknader. Dette vanskeliggjør finansiering gjennom andre kanaler.

Ny kirkeordning for Den norske kirke

Når en ny kirkeordning snart skal vedtas, vil det være et svært viktig vegkryss for ivaretagelse av kvensk trosliv i Den norske kirke. I høringsdokumentet er ikke kvenene nevnt i noen sammenhenger. Vi registrerer også at ingen kvenske interesseorganisasjoner eller institusjoner er invitert inn som høringsinstanser. Medlemmer i Utvalg for kvensk kirkeliv fanget ved en tilfeldighet opp informasjon om høringen kun dager før høringsfristens utløp den 15. desember.

Kvenene – en nasjonal minoritet

Kvenene er et av de opprinnelige folkeslagene på Nordkalotten, og er hjemmehørende i et område som strekker seg fra Kolahalvøya i Russland, gjennom Finland, Sverige, Finnmark og Troms - til Ofoten og Lofoten i Nordland. Av gamle skattejournaler kan man se at kvenske skattebetalere var bosatt i Nord-Norge allerede i middelalderen. Store strømmer av kvenske bosettere kom til kysten av Troms og Finnmark fra tidlig 1700-tall. Dette var før Norges grenser var ferdig fastsatt. Bølger av kvenske nybyggere fortsatte å komme hit til *Ruija* utover 1800-tallet, med et stort innslag av både arbeidsinnvandring og familiegjenforening med familiemedlemmer fra Tornedalen og Bottenviken-området. Kvener har selv ikke oppfattet dette som innvandring, da man rett og slett har trafikkert og bosatt seg i ulike deler av det tradisjonelle, kvenske området.

Kvensk språk er i slekt med meänkieli (Tornedalsfinsk), og ble anerkjent som et eget språk i 2005 av norske myndigheter. I dag bor det kvener over hele Norge. De fleste kvener bor i Troms, Finnmark og Oslo. I en helseundersøkelse utført av UiT i 1987-88, oppga ca. 25% av de spurte fra Nord-Troms og Finnmark å være *av finsk ætt*, slik man den gang formulerte det.

Både kvener og samer ble utsatt for myndighetenes planmessige fornorskningsspolitikk. Allerede på 1700-tallet tok den dansk-norske statsmakt både jord og språklige rettigheter fra kvener og samer. Til tross for Luthers klare bud om forkynnelse på folkespråkene, har det i flere perioder vært forbudt å tolke til kvensk under gudstjenester. Utover 1800-tallet økte assimilasjonspolitikken i intensitet, med skoleverk og kirke som de viktigste fornorskningssaktører.

I tillegg til statlig rasisme mot samer og kvener, ble den kvenske befolkning mistenkeliggjort og utsatt for etterretningsvirksomhet, også fra kirkas høytstående geistlige og tjenestemenn. Prester i Nord-Troms og Finnmark ble bedt om å rapportere inn mistenkelig aktivitet i den kvenskspråklige befolkning. Dette fordi myndighetene var redd for at kvenene kunne ha kontakter østover mot Finland og Russland, i og med at de snakket et finsk språk. Det ble innført kvensk språkforbud i kirker, skoleverk

og på internat, og kun de som snakket norsk til daglig fikk adgang til å kjøpe jord. Gjennom hele denne tiden var den læstadianske forsamling et fristed for kvensk og samisk språk.

Kvener og samer har også i dag en sterk og levende trostradisjon, og mange familier har gjennom mer enn 200 år vært knyttet til den luthersk-læstadianske kristendom. Kirka er en levende og viktig del av kvensk kultur, og mange kvener er aktive kirkegjengere. Det er derfor sårt at kvenene i så liten grad opplever å få innpass og synlighet i Den norske kirke.

I samiske miljø opplevde man politisk mobilisering i forbindelse med kampen om utbygging av Alta-Kautokeino-vassdraget på 1970- og 80-tallet. Den senere etablering av Sametinget i 1989 ble en viktig milepæl for kulturens og språkernes overlevelse. Kvenene lyktes ikke i å mobilisere en felles front mot forskningsovergrepene, og det kvenske språket forsvant fra de fleste hjem utover etterkrigstida. Først i 1987 ble Norske kveners forbund etablert som landets første kvenske organisasjon. I senere år har Norske kveners forbund og Kvenlandsforbundet samlet seg om et felles kvenflagg og feiring av Kvenfolkets dag.

Kvenene i dag

Da Norge i 1998 ratifiserte *Europarådets charter om beskyttelse av minoritets- og regionspråk og Rammekonvensjonen for Vern av Nasjonale Minoriteter*, la dette samtidig forpliktelser på Norge som nasjon. Kvenene fikk status som nasjonal minoritet, se *Stortingsmelding nr. 15 (2000 – 2001)*.¹

Norge har forpliktet seg til å beskytte kvenene gjennom følgende avtaler:

- Europarådets rammekonvensjon om beskyttelse av nasjonale minoriteter
- Den europeiske pakten om regions- eller minoritetsspråk
- FN-konvensjonen av 1966 om sivile og politiske rettigheter, særlig art 27
- FN-konvensjonen fra 1966 om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter
- FNs menneskerettskomité's tolkninger av konvensjonene og tilleggsprotokoller
- FNs barnekonvensjon, særlig art 30

Ratifiseringen av det europeiske språkcharteret og rammekonvensjonen innebærer blant annet at kvenene er beskyttet av FN-konvensjonen fra 1966 om sivile og politiske rettigheter, og av FN-konvensjonen om økonomiske, sosiale og kulturelle rettigheter - herunder rett til religionsutøvelse. Her hviler det en plikt for det enkelte land som er tilsluttet avtalen - og dermed for Den norske kirke - om å tilrettelegge for religionsutøvelse på grunnlag av minoritetens egne ønsker og behov. Det er forøvrig verd å merke seg at det europeiske språkcharteret - i følge Språkrådet - ikke skiller mellom urbefolkningers språk og andre region- og minoritetsspråk.

Medlemmene i Utvalg for kvensk kirkeliv ser at det her er en lang veg å gå før vår kvenske kristne religionsutøvelse er tilrettelagt. Utvalget har så langt ikke lyktes i å nå fram i det kirkelige system. Det er på det rene at kirka, også etter bruddet med staten, har både et strukturelt og et økonomisk ansvar for kvenenes tilstedeværelse i Den norske kirke. Vår vurdering er at Den norske kirke ved sitt visjonsdokument viser at de ønsker å ta ansvar. Nå er det tid for å sette handling bak ordene.

Det er for øvrig verd å merke seg at Stortinget valgte å likestille samer, kvener og norskfinner ved nedsettelsen av sannhets- og forskningskommisjonen, som skal granske forskningens virkninger og uretten som ble begått mot samer og kvener. Det er et viktig signal at Stortinget erkjenner at kvener, på samme måte som samer, er en folkegruppe som har lidd under forskningen, som vedvarte helt fra 1700-tallet og fram til vår tid.

---

¹ <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/stmeld-nr-15-2000-2001-/id585195/>

Mange samfunnsnivå har nå oppdaget og erkjent at også kvenene er del av dette mørke kapitlet i Norges historie. Egne strategi- og handlingsplaner for bevaring av kvensk språk og kultur er vedtatt både av Troms² og Finnmark³ fylkeskommuner. Også Regjeringen ved Kommunal- og moderniseringsdepartementet har utarbeid *Målrettet plan 2017 – 2021: videre innsats for kvensk språk*⁴.

Det er mange kvener som har tilhørighet til både samisk og kvensk kultur. Vi ser at det vi kjemper for som kvener i dag er et ekko av det våre samiske forgjengere sto i for 40 - 50 år siden.

Konklusjon:

Vi konstaterer at Den norske kirke ikke er i takt med samfunnet forøvrig når det gjelder kvenenes stilling.

Dersom kveners religionsutøvelse skal bringes til et nivå som harmonerer med vår tids kunnskap og forventninger, trenges et radikalt skifte i Den norske kirkes kunnskap, holdning og håndtering av kvener og kvensk kirkeliv.

Utvalg for kvensk kirkeliv er glad for at samisk kirkeliv er en integrert og likeverdig del av Den norske kirke. For å befeste og trygge kvenene som en likeverdig del av kirka, sammen med nordmenn og samer, bør den nye kirkeordninga endres på to hovedpunkt:

- 1. Den norske kirke omtaler kvener på lik linje med samer i sin nye kirkeordning**
- 2. Den norske kirke oppretter et eget Kvensk kirkeråd, og gir rådet en tilsvarende plassering som Samisk kirkeråd har i kirkas organisasjonskart.**

*Det vises forøvrig til følgende konkrete endringsforslag. Foreslåtte endringer er i det videre merket med **fet kursiv**.*

§ 7 Samisk kirkeliv

Det er en naturlig konsekvens og videreføring av Den norske kirkes arbeid med samisk kirkeliv at det Samisk samiske innslaget i Den norske kirke blir reflektert i en egen

² <http://www.tromsfylke.no/media/117457/kvensk-handlingsplan-norsk-nett.pdf>

³ <https://www.ffk.no/f/p10/ieb57532a-b3ee-4cff-b654-e1da5cdc3e84/strategier-for-arbeidet-med-kvenske-norskfinske-forhold-i-finnmark-2018-2020-vedtatt.pdf>

⁴ https://www.regjeringen.no/contentassets/b1bf2ee2a7824c06ac22443e011f0fd6/plan_kvensk_spraak.pdf

paragraf i kirkeordningen. Bestemmelsen skal reflektere den tilstanden som gjelder i dag.

§7a: Vi foreslår at det legges til en egen paragraf som tar inn kvensk kirkeliv som en likestilt og likeverdig del av kirka.

§ 7a: Kvensk kirkeliv

Det er en naturlig konsekvens og videreføring av Den norske kirkes arbeid med kvensk kirkeliv at et eget Kvensk kirkeråd blir opprettet, og at det kvenske innslaget i Den norske kirke blir reflektert i en egen paragraf i kirkeordningen. Kvensk kirkeliv er en integrert og likeverdig del av Den norske kirke.

Vi foreslår et nytt punkt i §32 om kvensk representasjon i Nord-Hålogaland bispedømmeråd:

§ 32. Bispedømmerådets sammensetning

Bispedømmerådet består av:

- a) biskopen,
- b) en prest valgt av prestene i bispedømmet,
- c) en lek kirkelig tilsatt valgt av de leke kirkelig tilsatte i bispedømmet,
- d) sju andre leke valgt direkte av bispedømmets stemmeberettigede medlemmer ved flertalls- eller forholdsvalg,
- e) en nordsamisk representant i Nord-Hålogaland bispedømmeråd, en lulesamisk representant i Sør-Hålogaland bispedømmeråd, og en sørsamisk representant i Nidaros bispedømmeråd,
- f) en kvensk representant i Nord-Hålogaland bispedømmeråd og**
- g) en representant fra døvemenighetene i Oslo bispedømmeråd.**

Kirkemøtet - §§ 35–36

I likhet med bispedømmerådets sammensetning videreføres dagens sammensetning av Kirkemøtet for valgperioden 2019–2023, **med tillegg av at også Kvensk kirkeråd blir medlem av Kirkemøtet.** Kirkerådet foreslår (~~strykes: imidlertid~~) at det presiseres direkte i kirkeordningen § 35 at Bispemøtets preses og ledere av Samisk kirkeråd **og Kvensk kirkeråd** er medlemmer av Kirkemøtet. **For Samisk kirkeråd** medfører **dette** ingen endringer i forhold til i dag, ut over at bestemmelsene om dette flyttes fra underliggende regelverk inn i selve kirkeordningen. **For Kvensk kirkeråd medfører dette at etableringen av en slik ordning ikke går veien om underliggende regelverk, men skrives direkte inn i selve kirkeordningen. Bestemmelsen skal reflektere en tilstand av likestilt trosliv i Den norske kirke.**

Samisk kirkeråd - §§ 42–43

Kirkerådet foreslår å ta inn bestemmelser om Samisk kirkeråds sammensetning og oppgaver i kirkeordningen §§ 42 og 43. Forslaget bygger på dagens sammensetning og oppgavefordeling, slik det kommer til uttrykk i dagens Statutter for Samisk kirkeråd.

FN-konvensjonen av 1966 forplikter Den norske kirke til å tilrettelegge for religionsutøvelse på grunnlag av minoritetens egne ønsker og behov. Vi foreslår på dette grunnlag at Kvensk kirkeråd tas inn med følgende tillegg i §§ 42a–43a:

Kvensk kirkeråd - §§ 42a–43a

- ***Kvensk kirkeråd har som oppgave å fremme, verne og samordne kvensk kirkeliv i Den norske kirke.***
- ***Kvensk kirkeråd er Den norske kirke og Kirkemøtets organ for kvensk kirkeliv.***
- ***Kvensk kirkeråds sammensetning og oppgaver i kirkeordningen tas inn i de nye §§ 42a og 43a.***
- ***Kvensk kirkeråds sammensetning utarbeides i samarbeid med Utvalg for kvensk kirkeliv.***
- ***Kirkemøtet fastsetter bestemmelser for Kvensk kirkeråd.***
- ***Kvensk kirkeråds sammensetning og oppgaver tas inn i kirkeordninga.***
- ***Klagenemdas sammensetning og oppgaver innbefatter kvenske interesser og representasjon.***

Bestemmelsene reflekterer en tilstand av likestilt trosliv i Den norske kirke.

Tromsø, den 13. 12. 2018

Kristin Mellem, leder – på vegne av medlemmene i Utvalg for kvensk kirkeliv:

Kristin Mellem (leder), musiker og formidler av kvensk og samisk kultur
 Arne Skare, sogneprest i Porsanger, prosjektleder for kvenske trosopplæringsbøker
 Egil Sundelin, sosiolog, kvensk språkmentor (UiT, Norges arktiske universitet)
 Elin Brandvoll, tidl. kundeansvarlig, medlem av sanggruppa Kvääni ääani